

коронавірусною епідемією в Україні надзвичайного стану введено не було, тому право на зібрання не було і не могло бути обмежене. Однак п. 3 Указу Президента України №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» встановлює, що у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, в тому числі і право на свободу зібрань.

Список використаних джерел

1. Сіракузькі принципи тлумачення обмежень і відступів від положень Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, схвалених економічною та соціальною радою Організації Об'єднаних Націй у 1985 році URL: <http://legislationline.org/ru/documents/action/popup/id/14624>.

2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 №435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

4. Мухамедова Е. Право на мирні зібрання як особисте немайнове право фізичних осіб у цивільному праві. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 11. С. 51–55.

5. Білаш О.В. Питання законодавчого врегулювання мирних зібрань в Україні. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2022. Випуск 71. С. 216–221.

6. Ярмол Л., Грицишин В. Реалізація права на мирні зібрання в Україні в період війни. *Незалежність України: права людини та національна безпека*: збірник матеріалів Другої міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 20 травня 2022 року) / Національний університет «Львівська політехніка»; упоряд. Л. В. Ярмол. Львів: Галицька видавнича спілка, 2022. С. 240–242.

УДК 347.135.224:347.961:347.44

Оксана РАКУЛ,

професор кафедри цивільно-правових дисциплін Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО НОТАРІАЛЬНЕ ПОСВІДЧЕННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ДОГОВОРІВ

Нотаріальне посвідчення різного роду правочинів насамперед у сфері цивільного правової регламентації суспільних відносин, як фундаментальний інструмент індивідуального регулювання, зустрічається у всіх формах цивільного обігу. Ефективна правова регламентація цього

інституту є одним зі складників забезпечення стійкості та стабільності економічного розвитку суспільства в цілому. Проте масштабні законодавчі трансформації, що останнім часом торкнулися усіх сфер життєдіяльності українського суспільства, не оминули і нотаріату, фрагментарно оновивши окремі аспекти діяльності вітчизняних нотаріусів [1, с. 28].

Захист та забезпечення прав і свобод людини у правовій країні досягається не лише в результаті злагодженої діяльності органів державної влади, але й автономними інститутами громадянського суспільства, а також іншими утвореннями, яким держава делегує реалізацію частини своїх повноважень у певній формі. Як справедливо наголошує В. М. Пастернак, оскільки нотаріальному посвідченню правочину надається велике значення, таке посвідчення повинно відбуватися у суворо окреслених межах і здійснюватися лише особами, спеціально уповноваженими на це Законом України «Про нотаріат» [2, с. 216]. Дійсно, нотаріуси, з одного боку, є незалежними представниками держави, що наділені спеціальними повноваженнями на вчинення нотаріальних дій, з іншого боку, вони несуть особисту відповідальність за вчинення цих дій. Для будь-якого нотаріуса інтереси особи і держави у сфері цивільно-правового обігу є однаково важливими цінностями.

Нотаріально посвідчений правочин має відповідати всім вимогам, що ставляться до письмових правочинів, з одним винятком, посвідчення спеціально уповноваженою особою (нотаріусом, посадовими особами, консулами) відповідно до Закону України «Про нотаріат» та у зазначеному порядку [3, с. 301].

Варто вказати, що в науці цивільного права сформовано декілька підходів щодо сутності нотаріального посвідчення правочинів.

Перший із них – традиційний. Згідно з цим підходом, нотаріальне посвідчення правочину є фіксацією окремої форми укладення правочинів. Як наголошує А. В. Нижний, нотаріальна форма має трактуватися як встановлений законом спосіб волевиявлення сторін щодо змісту (умов) договору з фіксацією його змісту на певному носії за участю нотаріуса [4, с. 12]. Погоджується з таким розумінням і М. О. Михайлів, який зазначає, що дотримання нотаріального посвідчення правочину та державної реєстрації є важливим засобом перевірки змісту дійсного волевиявлення суб'єктів, а також одним зі способів волевиявлення, який сприяє дотриманню вимог чинного законодавства та настанню цивільно-правових наслідків у вигляді виникнення, зміни або припинення цивільних прав і обов'язків [5, с. 39]. Продовжують ці аргументи й інші вчені, котрі стверджують, що форма правочину має розглядатися як спосіб волевиявлення. Вбачається, що нотаріальне посвідчення правочину нотаріусом або іншою посадовою, службовою особою не належить до процесу волевиявлення, а лише забезпечує «укріплення» найбільш значущих правочинів [6, с. 593].

Другий підхід отримав назву – процедурного. Згідно з ним нотаріальне посвідчення правочину є не окремою формою укладення правочинів, а публічно-правовою процедурою. Як стверджує А. В. Лазебна, нотаріальне посвідчення правочину не може мати статус елемента письмової форми правочину, воно утворює окрему публічно-правову процедуру, яка потребує уваги з боку законотворців. Норми законодавства стосовно нотаріального посвідчення повинні отримати своє закріплення в одному нормативно-правовому акті. Незважаючи на те, що нотаріальне оформлення пов'язане з додатковими витратами часу та фінансів, воно забезпечує чіткість і визначеність у цивільно-правових відносинах, значно зменшує ризики та підвищує надійність укладених правочинів [6, с. 595].

Третій підхід – комплексний. Прибічники цього підходу пропонують здійснювати подальші дослідження форми правочинів на межі цивільного права і процесуальних наук, зокрема цивільного та нотаріального процесів, а також виконавчого провадження. За словами Я. П. Панталієнко, найважливіші аспекти фіксування волі особи у правовстановлюючому документі мають адекватним чином відображатися у нотаріальній процедурі [7, с. 381].

Справді, будучи нотаріатом латинського типу, українські нотаріуси діють на засадах дуалізму, поєднуючи публічно-правові та приватноправові засади у своїй діяльності. З одного боку, нотаріус – це суб'єкт, що уповноважений на виконання державницьких функцій із захисту прав і свобод людини, а з іншого – представник вільної професії, який виступає як незалежний і неупереджений консультант сторін.

Використана література:

1. Опанащук Ю. Парадигмальні підходи до сутності нотаріального посвідчення правочинів. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 10. С. 27-28.
2. Пастернак В. М. Форма правочину – невід'ємна частина його дійсності. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 2. С.216-218.
3. Кухарева Г. П. Форми правочину. *Вісник Харківського національного університету права*. 2016. С. 300-307.
4. Нижний А. В. Форма цивільно-правового договору та наслідки її недотримання : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2011. 20 с.
5. Михайлів М. О. Форма правочину та правові наслідки її недотримання. *Держава і право*. 2011. Вип. 51. С. 39-47.
6. Лазебна А. В. Нотаріальне посвідчення як елемент форми правочину. *Молодий вчений*. 2019. № 10 (74). С.593-598.
7. Панталієнко Я. П. Нотаріальна форма та процедура. *Держава і право*. Юридичні і політичні науки. 2009. Вип. 46. С. 381-386.